

Mitt moderne kulturminne

□ Av Liv Klakegg Dahlin, Høgskolen i Oslo

Etter- og videreutdanningsenheten ved Høgskolen i Oslo, Avdeling for estetiske fag, gjennomførte våren 2008 skoleopplæringsprosjektet "Mitt moderne kulturminne" på oppdrag av Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune. Prosjektet er en del av Groruddalssatsningen og ble gjennomført ved Veitveit skole, Grorud skole, Gran skole og Rommen skole. Nærmere 200 elever i 7. trinn deltok i prosjektet som strakk seg over fire uker i april 2008.

Kunstnerisk produksjon. Utsnitt av Siv Bugge Vatnes arbeid.

Groruddalssatsningen er et samarbeidsprosjekt mellom staten og Oslo kommune der målet er å bedre levevilkårene i de fire bydelene i Groruddalen: Alna, Bjerke, Grorud og Stovner. Satsningen strekker seg over perioden 2006 – 2016. Fire departement og fire byrådsavdelinger er involverte, i fire ulike satsingsområder som: Miljøvennlig transport i Groruddalen Alna, grønnstruktur, idrett og kulturmiljø Bolig, by- og stedsutvikling Oppvekst, utdanning, levekår, kulturaktiviteter og inkludering

Mitt Moderne kulturminne var et samarbeid mellom Etter- og videreutdanningsenheten ved Høgskolen i Oslo, Avdeling for estetiske fag og representanter fra Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU). NIKU bidro med kulturminnefaglig kompetanse. Høgskolen i Oslo stod ansvarlig for planlegging og gjennomføring av prosjektet i samarbeid med skolene, samt for gjennomføring og utvikling av kunstnerisk fotodokumentasjon i samarbeid med kunstnere tilknyttet avdelingen. Prosjektet ble gjennomført i samarbeid med lokale krefter og var basert på skolens egne lærerkrefter og deltakelse.

Prosjektet bestod av to deler: Del I Skoleopplæringsprosjekt og del II Kunstnerisk produksjon.

Del 1: Skoleopplæringsprosjekt

I del 1 av prosjektet var målsettingen at elevene gjennom ulike metoder og aktiviteter skulle arbeide med forskjellige kulturminner og videre registrere, velge ut, dokumentere og beskrive sitt eget kulturminne. Tanken var at elevene skulle kunne utvikle stolthet, identitetsfølelse og tilknytning til sine nærområder. Elevenes ble utstyrt med digitale kamera og skulle dokumentere sine egenvalgte, moderne kulturminner gjennom fotokollage og fotografi som uttrykksform. Som en avslutning av prosjektet skulle bildeuttrykkene stilles ut å den enkelte skole.

Del 2: Kunstnerisk produksjon

Et viktig element i prosjektet var at kunstnerne som var ansvarlig for den kunstneriske produksjonen del 2) også skulle være medvirkende i prosjektarbeidet del 1). Dette for å øke elevenes opplevelse av og tilhørighet til de kunstneriske uttrykkene som ble produsert i ettertid av prosjektet. Den kunstneriske fotodokumentasjonen

Elevene presenterte arbeidet sitt i grupper under avslutningen av prosjektene

Elevarbeid av Daniel

skulle være produkter som stillbilder, fotografier i storformat og video. Stillbilder og fotografier skulle leveres i storformat på papir i høykvalitet. Video skulle leveres som DVD.

De tre kunstnerne Hildegunn Solbø, Siv Bugge Vatne og Tone Myskja stod for gjennomføringen av del 2 i prosjektet, som siktet mot fremstilling av en kunstnerisk fotodokumentasjon av prosjektet som til sammen fungerer som en utstilling. Den kunstneriske produksjonen i del 2 av prosjektet ble overrakt Plan og bygningsetaten 12. august 2008.

Gjennomføringen av prosjektet:

Prosjektene ved skolene ble planlagt og gjennomført ut fra den enkelte skoles rammer og muligheter. I løpet av ukene ble det gjort endringer på timeplan, oppgaver til elevene og prosjektgjennomføringen. Felles var at elevene fikk innføring i deres lokale områdes historie og fokuserte på menneskenes og dermed stedets utvikling fra natur- og gårdsområder til de første masseproduserte hus. Leidulf Mydland fra NIKU stod for den første faglige innføringen med elevene sammen med prosjektleder Hildegunn Solbø.

Videokunstner Tone Myskja og fotokunstner Siv Bugge Vatne deltok med veiledning og utvikling av fagstoff i samarbeid med prosjektleder.

Les mer om gjennomføringen av prosjektet og om skisser til oppgaver på side 12.

Avslutning av prosjektuken

Hver av prosjektukene ble avsluttet med en vernissage med inviterte gjester og utstilling av de ulike gruppens fotografier og felles gruppearbeid som dokumenterte Mitt moderne kulturminne. Elevene presenterte i grupper sitt arbeid og fortalte en eller flere historier derfra. Forteller Sara Birgitte Øfsti hadde arbeidet med elevene i forhold til kroppsholdning, blikkontakt, bevegelse og ansvar for egen historiefremstilling.

Gjennomføring og overlevering av Kunstnerisk produksjon

De kunstneriske arbeidene ble vist som en utstilling og den kunstneriske overrekkel-sen fant sted på Avdeling for estetiske fag sitt eget galleri på Høgskolen i Oslo. Tone Myskja viste frem videoprojeksjonen Streif. Videoen består av to sidestilte filmer, der motiver av elever i skolegården er et gjennomgående tema. Et visuelt møte med en sammensatt gruppe 7. klassinger hvor 31 elever har bakgrunn fra 12 forskjellige nasjoner. Elementer av musikk, stemmer, farger og kryssende flagg underbygger stemningen i videoen. Kunstneren har i sitt arbeid forsøkt å vise noen av de tanker, følelser og ønsker elevene har for sitt nærmiljø og sin egen fremtid.

Siv Bugge Vatne viste tre innrammede fotografier i storformat; Evys gatekjøken, Djevelhulen og Jesperen. Motivene er fotografert i nattbelysning og er basert på steder som elevene har plukket ut som sine moderne kulturminner. Bugge Vatne var i sitt arbeid med fotoene ute etter å lage kontraster til elevenes egne bilder som var tatt i dagslys og ofte var preget av aktivitet og energi. Bugge Vatnes arbeider fremstår som mørke og stemningsfulle, med nattsens ro og stillhet som en del av uttrykket. Fotoene stilles ut sammen med historier som elevene skrev om Evy's, Djevelhulen og Jesperne. Enkelte av historiene har en mørk side som gir en ekstra dimensjon til nattbildene.

For å skape en helhet, samt å utvide dialogen mellom den kunstneriske fotodokumentasjonen og elevenes arbeider hadde Bugge Vatne med noen utvalgte eksempler på elevarbeider fra skoleopplæringsprosjektet. En del av utstillingen er en montasje av flyfoto med flagg som viser hvor elevenes fotografier ble tatt. Elevfotografiene og historier om stedene er i tillegg tilgjengelige på Internett, via applikasjonen panoramio som er knyttet til GoogleEarth. Se nettstedet: <http://www.panoramio.com/user/1571698>.

Hildegunn Solbø viste to manipulererte fotografier i storformat; "Veitvet" og "Stovner". Hvert fotografi består av to plater med noe avstand, den bakerste i aluminium og den fremre i plexiglass. Motivet på bildene er blokker fra stedene tittelen beskriver. På bakplaten er det lagt inn bilder av barn som deltok i prosjektet fra de respektive stedene. Mange små barn i vinduene, og ett stort barn på hver bilde. Noe som gjør at hele blokken kan oppfattes som ett vindu. Leken med proposjonene forteller også at bildet er en fiktiv virkelighet, og at dette er en historie om og fra barna. På plexiplaten er det kun bilde av blokken, men deler av fotografiene, og spesielt vinduene er gjort nærmest gjennomsiktige for å gi bildene "rom", og betrakteren en følelse av å kikke inn. Barna er vendt bort fra betrakteren, de titter ut og videre frem. Innimellom kan vi skimte foto i vinduene fra steder de selv tok bilde av. I hovedsak var det de grønne lungene. Husene/ blokkene var de mindre interessert i, og for Solbø ble de nærmest som kroppene deres og vinduene ble øyner som forteller noe om deres referanser og perspektiv.

Et prosjekt for fremtiden

Dette prosjektet var et svært ambisiøst prosjekt med høye mål for resultat, antall timer og faglig innhold. Samtidig kan prosjektet enkelt omgjøres slik at det kan gjennomføres på kortere tid, for eksempel tre dager, men med samme mal. Med lavere resursbruk vil prosjektet være gjennomførbart for flere skoler og slik kunne sørge for at arbeid med kulturminne, iden-

titet og ulike faglige problemstillinger kunne nå ut til flere elever. Erfaringsvis er 7. klasses trinn et passende aldersnivå for et lignende prosjekt også i fremtiden.

Det er for tiden mye fokus på lese- og skriveferdigheter i den norske skole. Vi har i løpet av dette prosjektet sett at faget kunst og håndverk kan brukes tverrfaglig og som grunnlag for å lære andre basisfag. I dette prosjektet har elevene i tillegg til å lære om kommunikasjon gjennom kollage og fotografi også lært norsk via muntlig fortelling og historieskriving.

Gjennomføringen av Mitt moderne kulturminne ble til en kreativ og annerledes uke for elevene. Lignende prosjekter som dette kan gjennomføres over flere år slik at flere elever også får delta.

Tone Myskja, Siv Bugge Vatne, Hildegunn Solbø og Liv Klakegg Dahlin

Kunstnerisk produksjon. Hildegunn Solbø viste to manipulererte fotografier i storformat; "Veitvet" og "Stovner". Hvert fotografi består av to plater med noe avstand, den bakerste i aluminium og den fremre i plexiglass. Motivet på bildene er blokker fra stedene tittelen beskriver. På bakplaten er det lagt inn bilder av barn som deltok i prosjektet fra de respektive stedene. Mange små barn i vinduene, og ett stort barn på hver bilde. Nedenfor vises "Stovner".

Mitt moderne kulturminne – gjennomføring og oppgaveskisser

□ Av Hildegunn Solbø, kunstner og prosjektleder

Elevene ble veiledet via ulike metoder og aktiviteter i arbeidet med å registrere, velge ut, dokumentere, beskrive, skape og fortelle historier fra det de definerte som sitt kulturminne. Noen av disse metodene, aktivitetene og aktørene vil bli nærmere beskrevet her.

Leidulf Mydland, avdelingsleder og forsker ved NIKU, gav elevene innføring i historien til deres lokale område, om menneskenes og dermed stedets utvikling fra natur og gårdsområder til de første masseproduserte hus her til lands. Nye behov skapte ny arkitektur og dermed også behov for en ny type transport. Vi ønsket å gi elevene større forståelse for den kulturen de er en aktiv del av. De ble bevisstgjort symboler som de til daglig omgir seg med, og hva som kan gjøre et sted eller et bygg til et symbol. De fikk kunnskap om hva som kjennetegner et kulturminne, og selv være med å definere hva det kunne være for dem. De fikk bilder på hva man har ønsket å bevare før, og lagde egne svar på hva de ønsket å bevare nå.

Ut fra Mydland sin innføring laget vi spørsmålsoppgaver som gjorde at vi fikk repetert fagstoffet underveis. Siden Mydland sin introduksjon forandret seg noe fra sted/skole til skole gjorde også våre oppgaver det.

Elevene fikk i oppgave å forberede historiske spørsmål til Mydland i forhold til sine utvalgte steder som de tok opp når han kom tilbake i slutten av uken. Biologi og kulturhistoriske ekstraoppgaver ble gitt ut fra kulturminneatlas fra Groruddalen, og fra hefte om hestejordene på Kolås

Forteller Sara Birgitte Øfsti ga innblikk i sin personlige historie fra eget sted. Dermed fikk elevene en ubevisst ”visuell ”

innføring i muntlig presentasjon. Historien hun fortalte ble tegnet som et tankekart på tavlen.

Enkeltvis laget elevene store tankekart med hovedvekt på registrering av ”viktige steder” der det hadde hendt noe. Viktige steder ble også tegnet inn på store ”reelle” kart av nærområdet som ble hengt opp i hvert klasserom.

Å være bevisst historier i nåtid er en krevende oppgave. Vi vektla derfor steder de hadde besøkt mye på et tidligere tidspunkt og dermed historier som skjedde da de var litt yngre.

Vi brukte også mye spørsmålsform for å få dem til å klare og se sitt liv og område i perspektiv. Det var utfordrende for gruppene etter hvert å bli enige om ett felles sted, men en viktig øvelse i demokratiske prosesser.

Videokunstner Tone Myskja, fotokunstner Siv Bugge Vatne og undertegnende hadde hver våre innføringer om bildebruk; om hvordan bilder kan ha et spesielt innhold, fortelle en historie, eller være uttrykk for en mening eller en følelse. Samt hvilke teknikker, og virkemidler man kan bruke for å få frem dette. Kameraopplæring ble gitt gruppevis før de skulle ut for å ta sine første bilder. Alle deltakerne fikk holde, fokusere, ta bilde og slette det på hvert sitt kamera.

Læreprosessen med å gå ut og ta bilder, få vurdering sammen med veileder og gå ut for å ta nye bilder, stimulerte til å diskutere virkemidler, uttrykk, og til å se aktivt.

Kunsthistoriker Elisabeth Andersen deltok også i arbeidet med å veilede elevene i forhold til hvilke bilder de skulle plukke ut

etterpå. Hun var teknisk ansvarlig for printing av fotografiene, og det var stort da hun kom tilbake med bildene i 70x100 format som elevene fikk ramme inn sammen med henne.

Vi kunstnerne hadde ulike innføringer i collagearbeid, hvor vi viste eksempler fra andre kunstnere, egne arbeider og andre elevs arbeider. Det var spesielt engasjerende og inspirerende da vi viste egne og de andre elevenes arbeider. Presentasjonene av egne arbeider skapte raskt økt tillit og kontakt.

Vi hadde klare fremdriftsplaner for hva som skulle skje når og hvor med hvem. Timer, elever, lærere, gruppestørrelser og rom var likevel rammer i forandring pga. skolens komplekse agenda med andre prosjekter, jubileer, vikarer, manglende utstyr/tilkoblinger mm. Det gav oss ulike arbeidsforhold, og noe forandret seg underveis. Like viktig som den gode planen, ble det å være så trygg og fleksibel at vi kunne vike fra denne og improvisere underveis. Innholdet utviklet seg fra det mer digitale til det mer manuelle. Pga. varierende rammer la jeg også inn flere innføringer underveis som vi kunne lage mer stedsspesifikke oppgaver ut fra. Disse handlet i hovedsak om hvordan og hvorfor man føler og opplever, og dermed oppfører seg ulikt både i inne- og uterom. Fra eksempler hentet fra hele verden, lagde vi paralleller til deres nære områder og så nye muligheter ved disse stedene.

Elevene endte uken med å presentere sitt utvalgte sted for de andre og fortelle en eller flere historier derfra. Forteller Sara Birgitte Øfsti jobbet med elevene i forhold til kroppsholdning, blikkontakt, bevegelse og ansvar for egen historieformidling.

Bildene viser elevenes gruppebesvarelser til fotooppgaven

Gjennomførte oppgaver:

Historieoppgave:

Enkeltvis kulle elevene skrive ned en historie fra gruppens felles sted på en a4 side. Fordi de var fra 3 til 6 pr gruppe, avhengig av klassestørrelsen, kunne det være vanskelig for alle å ha en historie om noe selvopplevd fra stedet. Derfor kunne det også være en historie som de hadde hørt, et rykte eller en vandrehistorie.

Fotooppgave:

Alle i gruppen skulle ta 5 bilder hver. De ble oppfordret til å ta mange flere, men å slette dem som ikke ble bra og komme tilbake med 5 bilder hver, både helhetsbilder og detaljbilder. Elevene skulle benytte ulike perspektiv som: fugle-, froske- og øyeperspektiv og bevisst bruke stående eller liggende format og eventuelt bruke blits. Viktigste var det å være bevisst virkemidler som kunne få frem det de ville fortelle fra stedet og å fange lyset og stemningen.

Andre oppgaver kyttet til stedene var;

Stedsoppgave:

Elevene skulle svare på spørsmål om hvilke aktiviteter deres sted la til rette for, hva de gjorde når, med hvem, hvorfor osv. De skulle også prøve å finne ut hva og hvordan det hadde vært der før og hvordan de trodde stedet ville utvikle seg fremover.

Materialoppgave:

I denne hadde vi skrevet opp en rekke materialer hvor de skulle streke under hvilke de så på stedet. Understrekningsformen ble valgt fordi det skulle være lett å løse oppgaven ute på stedet. Oppgavene ble også gitt slik at de i gruppen som ikke fotograferte også hadde noe å jobbe med. De skulle deretter prøve å beskrive om materialene hadde betydning for hvordan de opplevde stedet, og hvorfor det. Dette var spørsmål som gav fine grunnlag for samtaler i etterkant. Vi ønsket at de skulle bli bevisst hvordan ulike materialer påvirker oss og at de opplevs ulikt.

Følelsoppgave:

Barn på denne alderen er ikke alltid vant med å bruke så mange ord til å forklare hvordan noe oppleves og føles. Vi satte derfor opp kontrastpar som tung/lett, kaldt/varmt, høyt/lavt, stort/lite, skittent/rent, skummelt/koselig, trist/morsomt, åpent/lukket osv. Mange brukte noen av ordene

når de forklarte opplevelsene. For eksempel ble et sted opplevd som skummelt fordi det virket lukket og var skittent der. Et annet ble opplevd som hyggelig og morsomt, fordi det var så åpent og rent.

Collage oppgave:

Ut fra ca 5 kopier av hvert sitt utvalgte bilde skulle elevene velge ut ett eller flere elementer, klippe dette ut, og sette det sammen på nye måter. De skulle skape ulike mønster, rytmer og flater. De kunne også legge inn elementer fra stedet som kunne få plass innenfor rammen/glasset. Eksempelvis; halm fra en gård, grannåler fra Granstangen borettslag, billett fra en t-banestasjon.

Gran oppgave:

På Gran var det mange inngangsdører men ingen tydelig inngang. Elevene fikk derfor i oppgave å tegne inn forbedringer på a3 svart/hvitt vidvinkel fotokopier. De forandret på farger, la inn gress, steiner, vann og lignende som forbedret opplevelsen og gjorde det lettere å forstå hvor man skulle gå.

Grorud oppgave:

Både skolen og skolegården fungerte svært bra, vi valgte derfor heller å trekke inn naturen i området rundt skolen. Først så de eksempler på ulike landskapskunst. Hver elev hentet deretter små steiner som de først tegnet, deretter malte røde og plasserte ut i skolerommet. Forskjellige formasjoner forandret skolerommet ulikt og til slutt ble de lagt i linjer mot biblioteket der utstillingen skulle være.

Rommen oppgave:

Elevene jobbet på store arkitektegninger av den nye skolen, som er under bygging. De satte farger på denne, og jobbet hovedsakelig med skolegården. Ulike naturmaterialer ble gitt som rammer for installasjonene som de tegnet inn i den nye skolegården.

Veitvet oppgave:

Her var det nødvendig å dele opp gruppen og skoledagen. Det fungerte godt å gå ut med mindre grupper og arbeide med skulpturene i området. Vi jobbet med proporsjoner, lys, skygge, plassering og utsnitt, via foto og tegning.

"Jesperen" av Siv Bugge Vatne. Bugge Vatne var i sitt arbeid med fotoene ute etter å lage kontraster til elevenes egne bilder som var tatt i dagslys og ofte var preget av aktivitet og energi. Nedenfor: "Evys gatekjøkken".

Vernissagen, presentasjonen og monteringen av bildene var, og er avgjørende for om dette skulle oppleves som et virkelig verdifullt arbeid, og dermed verdifulle elever og historier.

Fra skoleutstilling under prosjektavslutningen

Bildene viser elevenes gruppebesvarelser til fotooppgaven

